

KRITISKIE FINANŠU NOZARES PAKALPOJUMI

KAS TAS IR UN KĀ TAS MANI IETEKMĒS?

Ja lasi šo informāciju, tad **Tev ir jautājumi** par jēdzieniem “kritiskie finanšu nozares pakalpojumi”, “kritiskais personāls”, “valsts apdraudējums”. Tas ir absolūti normāli – jautājumi mums palīdz saprast notiekošo, bet atbildes – uz jautājumiem padara mūs zinošus un drošus. Tev ir jāzina, ka banka, kurā Tu strādā, ir atzīta par tādu finanšu pakalpojumu sniedzēju, kuras **darbība ir kritiski svarīga**.

Tas nozīmē, ka valsts apdraudējuma gadījumā bankai **jābūt gatavai nodrošināt** svarīgākos finanšu pakalpojumus Latvijas iedzīvotājiem. Bankas atzīšana par šādu pakalpojumu sniedzēju liecina par bankas darbības **kvalitāti un uzticamību**, ko nebūtu iespējams sasniegt bez profesionāliem darbiniekiem. Tomēr jaunais statuss uzliek jaunus pienākumus gan bankai, gan **arī bankas darbiniekiem**, kuri nodrošina šos īpaši nozīmīgos finanšu pakalpojumus Latvijas iedzīvotājiem.

Lai **skaidrotu** kritisko finanšu nozares pakalpojumu jomu, Latvijas Finanšu nozares asociācija kopā ar bankām, kas atzītas par kritisko finanšu nozares pakalpojumu sniedzējiem, sagatavoja atbildes uz Tev **svarīgiem jautājumiem**. Tavas bankas personāla pārvalde un risku vadības komanda atbildēs arī uz citiem interesējošiem jautājumiem un **nodrošinās apmācības**.

1 Jau vairākus gadus nekas tāds bankā nav noticis – kas ir mainījies?

Iespējams, iepriekš nesi dzirdējis tādu jēdzienu kā kritiskie finanšu nozares pakalpojumu sniedzēji. Taču varbūt Tu esi daļa no bankas **biznesa nepārtrauktības** personāla, kura mērķis ir nodrošināt bankas pakalpojumu darbību dažādās krīzes situācijās. Savā ziņā līdzīga ir arī kritisko finanšu nozares pakalpojumu sniegšana, kas jānodrošina **valsts apdraudējuma** gadījumos. Saistībā ar grozījumiem Nacionālās drošības likumā¹, spēkā ir stājušies Finanšu un kapitāla tirgus komisijas Kritisko finanšu nozares pakalpojumu pārvaldības normatīvie noteikumi², kuru mērķis ir nodrošināt iedzīvotājiem kritisko finanšu pakalpojumu nepārtrauktu pieejamību valsts apdraudējuma gadījumā. Šie noteikumi ir attiecināmi arī uz Tavu banku.

2 Kādēļ banka ir kritiskais finanšu nozares pakalpojumu sniedzējs?

Banka tiek iekļauta kritisko pakalpojumu sniedzēju sarakstā, ja tajā atvērto klientu maksājumu kontu skaits veido vismaz 5% no kopējā **maksājumu kontu skaita** kredītiestāžu sektorā un iekšzemes **mājsaimniecību noguldījumi** – vismaz 5% no kopējiem iekšzemes mājsaimniecību noguldījumiem kredītiestādēs. Katru gadu Finanšu un kapitāla tirgus komisija **pieņem lēmumu**, kuras bankas atbilst šiem kritērijiem. Ņemot vērā, ka Tava banka tos izpilda, tā ir atzīta par kritisko finanšu nozares pakalpojumu sniedzēju, kas ir nozīmīga valsts ekonomikā, tautsaimniecībai un ikvienam valsts iedzīvotājam.

3 Kas ir valsts apdraudējuma gadījumi?

Valsts apdraudējums ir **jēdziens**, kas var ietvert dažādas situācijas valstī, piemēram, izņēmuma stāvoklis vai ārkārtējā situācija. Izņēmuma stāvoklis ir **īpašs tiesiskais režīms**, ko izsludina Ministru kabinets un apstiprina Saeima, ja valstī **apdraud ārējais ienaidnieks** vai valstī vai tās daļā ir izcēlušies vai draud izcelties **iekšēji nemieri**. Arī ārkārtējā situācija ir **īpašs tiesiskais režīms**, ko izsludina Ministru kabinets un apstiprina Saeima gadījumos, kas saistīti ar **katastrofu**, draudiem, kritiskās infrastruktūras apdraudējumu, valsts, sabiedrības, vides, saimnieciskās darbības drošības vai cilvēku veselības un dzīvības apdraudējumu. Covid-19 pandēmijas laikā Latvijā tika vairākkārt izsludināta ārkārtējā situācija. Tāpat bankas var saskarties, piemēram, ar kiberuzbrukumiem, kas var negatīvi ietekmēt valsts finanšu stabilitāti vai baumu par valsts finanšu sistēmas vai atsevišķu **banku stabilitāti** izplatīšanu. Visi šie gadījumi **var apdraudēt valsti**, tādēļ bankas modelē potenciālos riskus, kas var ietekmēt to darbību, un izstrādā tiem atbilstošus rīcības plānus.

4 Kas ir kritiskie finanšu nozares pakalpojumi?

Kritiskie finanšu pakalpojumi ir bezskaidras un skaidras **naudas maksājumu pakalpojumi**, kuri tiek nodrošināti kritisko finanšu nozares pakalpojumu sniedzēja klientiem, tostarp **kredīta euro pārvedumi** starp kritisko finanšu nozares pakalpojumu sniedzējiem, maksājumi ar **maksājumu karti** un skaidras **naudas izņemšana bankomātā**. Citu pakalpojumu, kas nav atzīti par kritiskajiem, nodrošināšana valsts apdraudējuma gadījumos **nav prioritāra**, un atbilstoši situācijai tie var tikt **ierobežoti vai pārtraukti** pilnībā.

5 Kas ir kritiskais finanšu nozares pakalpojumu personāls?

Kritiskais finanšu nozares personāls ir tie bankas darbinieki, kuri darbojas un **ir kritiski svarīgi**, lai banka **spētu nodrošināt** nepārtrauktu kritisko finanšu pakalpojumu darbību. Tehnoloģijas, automatizācija, digitālie risinājumi ir lieliski palīgi, tomēr tā visa darbībai un uzraudzībai ir **nepieciešams cilvēka prāts un klātbūtne**, tādēļ ir svarīgi, lai kritiskos brīžos bankai ir pieejami šādi speciālisti – tas arī ir kritisko finanšu nozares pakalpojumu personāls, proti, darbinieki, bez kuriem banka nespētu nodrošināt noteikta veida pakalpojumus Latvijas iedzīvotājiem.

6 Kādēļ tieku informēts, ka esmu nozīmēts par kritisko personālu?

Izstrādājot kritisko finanšu nozares pakalpojumu nepārtrauktības plānu, **Bankai ir pienākums** noteikt un identificēt personālu, lai varētu nodrošināt kritisko funkciju veikšanu, pamatojoties uz likuma “Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” 17. panta pirmā daļas 23. punktu³, Mobilizācijas likuma 14.¹ panta otro daļu⁴ un Ministru kabineta 2021. gada 6. jūlija noteikumu Nr. 507 “Izņēmumu piemērošanas kārtība pilsoņu iesaukšanai aktīvajā dienestā un iedzīvotāju mobilizācijai”

4. punktu⁵. Nosakot konkrētus amatus un kritiskā personāla skaitu, kas nodrošina kritisko funkciju veikšanu, **banka identificē un informē** katru darbinieku, kas nodrošina kritisko funkciju veikšanu. Veicot izvērtēšanu un identificēšanu, banka ņem vērā arī **Tavu profesionalitāti, zināšanas un iemaņas**, kas sniegs būtisku ieguldījumu krīzes situāciju pārvarēšanai.

7 Vai es varu atteikties no kritiskā personāla statusa?

Normatīvais regulējums **uzliek bankai pienākumu** identificēt un noteikt kritisko finanšu nozares personālu. Tavas prasmes un zināšanas ir būtiskas gan bankai, gan valstij, lai nodrošinātu finanšu sistēmas stabilitāti. Ja gadījumā Tev ir **pamatoti iemesli**, kādēļ Tu nevari vai nespēj būt par bankas kritisko finanšu nozares personālu, par to noteikti ir jāinformē bankas atbildīgie kolēģi – nekādā gadījumā **neignorē šo informāciju** un neatstāj bez ievēribas. Noteikti **sazinies** ar bankas personāla pārvaldi vai krīzes vadības komandu, lai noskaidrotu, kādas ir iespējas veikt izmaiņas bankas kritisko finanšu nozares personāla sarakstā. Vienlaikus **esi saprotošs** un ņem vērā, ka ne vienmēr bankai būs iespēja šādas izmaiņas veikt, piemēram, ja konkrēto bankas **amatu skaits ir ierobežots**. Atceries, ka, samazinot noteiktu amatu skaitu, kuri ir nozīmēti par kritisko finanšu nozares personālu, kādam citam Tavam kolēģim valsts apdraudējuma gadījumos var nākties strādāt saspringtākā grafikā ar ierobežotu atpūtas laiku. Banka augstu vērtē tieši Tavu profesionalitāti, zināšanas un prasmes, un, darbojoties komandā ar saviem kolēģiem, mērķus sasniegt būs visiem vieglāk. **Bankas galvenais uzdevums** ir nodrošināt kritiskos finanšu nozares pakalpojumus – uz Tevi paļaujas ne tikai banka un Tavi kolēģi, bet arī **Latvijas iedzīvotāji**.

8 Vai man būs jauni darba pienākumi kā kritiskajam personālam?

Nē, pats apstākļi, ka esi atzīmēts, kā kritiskais finanšu nozares pakalpojumu personāls, nebūt nenozīmē, ka Tev būs jāuzņemas jauni darba pienākumi. Patiesībā, ja neiestāties noteikti apstākļi, kuru rezultātā var rasties valsts apdraudējums, Tavā ikdienas darba dzīvē **nekas daudz nemainīsies**. Atkarībā no Tavas bankas personāla politikas, Tev noteikti būs jāpiedalās apmācībās, kas būs saistītas gan ar kritisko finanšu nozares pakalpojumu nepārtrauktības **nodrošināšanu**, gan kritiskā personāla **darbību** un citiem jautājumiem, bet par to Tev sīkāk pastāstīs Tavi kolēģi personāla pārvaldē vai risku vadības komandā. Lai padarītu apmācību procesu interesantāku, **banka var pieaicināt** arī pārstāvjus no Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, kas plāno un īsteno aizsardzības nozares politiku. Vienlaikus ir **jāpatur prātā** – gadījumā, ja iestāties valsts apdraudējums un bankai ir pienākums nodrošināt kritisko finanšu nozares pakalpojumu nepārtrauktu darbību – Tev būs jānododas uz darbu un jāveic savi ikdienas darba pienākumi. Nesatraucies, Tev nebūs jāatrodas darbā 24 stundas dienā un 7 dienas nedēļā, Tavas bankas komanda parūpēsies, lai ir **pieejami kolēģi**, kuri var Tevi aizvietot atpūtas laikā.

9 Vai man ir kādi ieguvumi no kritiskā personāla statusa?

Nacionālās drošības likums nosaka, ka ārkārtējās situācijas un izņēmuma stāvokļa gadījumā **var izsludināt mobilizāciju**, lai risinātu ar nacionālo drošību un valsts aizsardzību saistītos uzdevumus, kā arī, lai likvidētu ārkārtējās situācijas un to sekas – tas viss ir saistīts ar valsts apdraudējuma novēršanu un sabiedrības kolektīvo mērķi aizsargāt valsti. Kā daļa no bankas kritiskā personāla **Tu esi nozīmīgs** finanšu sistēmas stabilitātes nodrošināšanai valstī, tādēļ tiesiskais regulējums paredz kritiskā personāla **izņēmumus iesaukšanai** aktīvajā dienestā un iedzīvotāju mobilizācijai civilās aizsardzības formējumos un civilās aizsardzības pasākumu veikšanai gadījumos, kad valstī ir apdraudējums. Par kritiskā personāla izņēmumu piemērošanu un citiem jautājumiem **Tevi noteikti informēs** bankas personāla pārvalde un risku vadības komanda.

10 Kas man jā dara valsts apdraudējuma gadījumos?

Kā bankas kritiskajam personālam Tavs galvenais uzdevums valsts apdraudējuma laikā ir veikt savus **ikdienas darba pienākumus** ar mērķi nodrošināt bankas pakalpojumu nepārtrauktību, tādējādi krīzes brīdī saglabājot valsti stabilu un drošu **finanšu sistēmas darbību**. Brīdī, kad bankai būs pienākums nodrošināt kritiskos finanšu nozares pakalpojumus, Tu par to noteikti tiks informēts. Tavas bankas personāla pārvalde un bankas risku vadības komanda **neatstās Tevi bez ziņas un informēs** par procesu, kādā tiek nodrošināti kritiskie finanšu nozares pakalpojumi, sniegs atbildes arī uz citiem Tev interesējošiem jautājumiem, kā arī nodrošinās apmācības šajos jautājumos.

11 Ja es nepildīšu savus pienākumus valsts apdraudējuma laikā – kas notiks?

Brīdī, kad valstij un tās iedzīvotājiem ir apdraudējums un tiek izsludināts ārkārtas stāvoklis vai izņēmuma situācija, **mēs visi paļaujamies**, ka atbildīgās iestādes rīkosies, lai nodrošinātu kārtību un mieru valstī. Tāpat iedzīvotāji paļaujas arī uz **stabilu un drošu finanšu sistēmas darbību**. To nav iespējams nodrošināt bez kolēģiem, kuri sarežģītos brīžos spēj darboties un nodrošināt pakalpojumu **stabilitāti un nepārtrauktību**. Lai mazinātu riskus, kad atbildīgās iestādes, uzņēmumi vai to darbinieki nepilda savus pienākumus un nenodrošina kritiskas funkcijas vai pakalpojumus, valsts ir noteikusi soda sankcijas. Atkarībā no izsludinātā tiesiskā stāvokļa un vispārējās situācijas valstī, var tikt piemērota gan **administratīvā atbildība**⁶, gan arī **kriminālā atbildība**⁷. Tāpat jāatceras, ka kritiskajam personālam ir darba attiecības ar savu darba devēju, un darba devēja izdoto **rikojumu nepildīšana** var rezultēties arī ar disciplinārbildību vai nopietnākos gadījumos – ar darba tiesisko attiecību izbeigšanu. Tavas bankas vadība rūpēsies, lai mazinātu jebkādas grūtības vai negatīvās sekas, kamēr **Tu būsi atbalsts** gan bankai, gan visai finanšu sistēmai valstī krīzes brīdī.

¹Grozījumi Nacionālās drošības likumā

²Finanšu un kapitāla tirgus komisijas normatīvie noteikumi Nr. 64 "Kritisko finanšu nozares pakalpojumu pārvaldības normatīvie noteikumi"

³Likums "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli"

⁴Mobilizācijas likums

⁵2021. gada 6. jūlija Ministru kabineta noteikumi Nr. 507 "Izņēmumu piemērošanas kārtība pilsoņu iesaukšanai aktīvajā dienestā un iedzīvotāju mobilizācijai"

⁶Likums "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 21. pants.

⁷Krimināllikums 225.1 pants